

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**Terentivs,|| A` M. Antonio Mvreto|| locis prope
innumerabilibus|| emendatus.||**

Terentius Afer, Publius

Venetiis, 1558 [erschiene] 1559

Terentii Vita, Et De Tragoedia, Ac Comoedia Non Pavca, Ex Aelio Donato,
Et Aliis.

[urn:nbn:de:gbv:45:1-723936](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:gbv:45:1-723936)

TERENTII VITA, ET DE
TRAGOEDIA, AC COMOE-

DIA NON PAUCA, EX AELIO

DONATO, ET ALIIS.

PUBLIVS Terentius Afer, Carthagine natus, seruiuit Romæ Terentio Lucano senatori: à quo ob ingenium, et formam non institutus modo liberaliter, sed & mature manumissus. quidam captum esse existimant. quod fieri nullo modo potuisse, Fenestella docet, cum in fine secundi belli Punici & ante initium tertij natus sit, & mortuus; nec, si à Numidis aut Getulis captus sit, ad ducem Romanum peruenire potuisse, nullo commercio inter Italicos & Afros, nisi post deletam Carthaginem, coepto. hic cum multis nobilibus familiariter uixit, sed maxime cum Scipione Africano, & cum Lælio: quibus etiam corporis gratia conciliatus existimatur. quod & ipsum Fenestella arguit, contendens utroque maiorem natu fuisse. quamuis Cornelius Nepos æquales omnes fuisse tradit, & Porcius suspicionem de consuetudine per hæc faciat:
Dum lasciuiam nobilium & fucosas laudes petit;
Dum Africani uocem diuinam inhiat auidis auribus;
Dum, ad Furium se cenitare, et Lælium, pulchrū putat;
Dum se amari ab hisce credit, crebro in Albanum rapi
Ob florem ætatis suæ; ad summam inopiã redactus est.
Itaque è conspectu omnium abiit Græciam in terram ultimam:

Mortuus est in Stymphalo Arcadiæ oppido. nil Publius
Scipio

Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.
Eorum ille opera ne domum quidem habuit conducticiam;
Saltem ut esset, quò referret obitum domini seruulus.
scripsit comoedias sex: ex quibus primam Andriam cum
ædilibus daret, iussus ante Cæcilio recitare, ad cenan-
tem cum uenisset, dictus est initium quidem fabulæ,
quòd erat contemptiore uestitu, subsellio iuxta lectulum
residens legisse; post paucos uero uersus, inuitatus ut
accumberet, cenasse una; deinde cetera percurrisse non
sine magna Cæciliij admiratione. Et hanc autem, et
quinque reliquas æqualiter populo probauit. quamuis
Volcatius de enumeratione omnium ita scribit:

Sumetur Hecyra sexta ex his fabula.

Eunuchus quidè bis acta est, meruitq; pretium, quantum
nulla antea cuiusquam comoedia, id est, octo millia num-
mum: propterea summa quoque titulo ascribitur. nam
Adelphorum principium Varro etiam præfert princi-
pio Menandri. non obscura fama est, adiutum Teren-
tium in scriptis à Lælio et Scipione: quibuscum famia-
liariter uixit. eandem ipse auxit. nunquam enim, nisi
leuiter, se tutari conatur, ut in prologo Adelphorum.
Nam quod isti dicunt maleuoli, homines nobiles

Hunc adiutare, assidueq; una scribere:

Quod illi maledictum uehemens existimant,

Eam laudem hic ducit maximam: cum illis placet,

Qui uobis uniuersis, et populo placent:

Quorum opera in bello, in ocio, in negotio,

Suo quisque tempore usu est sine superbia.

uidetur

uidetur autem se leuius defendisse, quia sciebat, Lælio et Scipioni nō ingratam esse hanc opinionem: quæ tamen magis, et usque ad posteriora tempora ualuit. Q. Memmius in oratione pro se ait. P. Africanus, qui à Terentio personam mutuatus, quæ domi luserat ipse, nomine illius in scenam detulit. Nepos auctore certo comperisse se ait: C. Lælium quondam in Puteolano cal. Martij, admonitum ab uxore, temporius ut discumberet, petiisse ab ea, ne interPELLARETUR: serius tãdem ingressum triclinium, dixisse, non sæpe in scribendo magis successisse sibi: deinde rogatum ut scripta illa proferret, pronunciaſſe uersus, qui sunt in Heautontimorumeno, Sati pol proterue me Syri promissa huc induxerunt. Santra Terentium existimat, si modo in scribendo adiutoribus indiguerit, non tam Scipione et Lælio uti potuisse, qui tũc adolescentuli fuere, quàm Sulpicio Gallo, homine docto, et qui cõsularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum; uel Q. Fabio Labeone, et M. Popillio, cõsulari utroque, ac poeta: ideo ipsum non iuuenes designasse, qui se adiuuisse dicerentur, sed uiros, quorũ operam et in bello, et in ocio, et in negotio populus sit expertus. Post editas comoedias nondũ V atque XXX egressus annũ, caussa euitandæ opinionis, quia uidebatur aliena pro suis edere; seu percipiendi Græcorũ instituta, moresq; quos perinde exprimeret in scriptis; egressus urbe est, neque ãplius redijt. de morte eius Volcatius tradit. sed ut Afer sex populo edidit comoedias, Iter hinc in Asiam fecit: nauim cum semel Conscendit, uisus nunquam est. sic uita uacat.

Q.

Comica; ut equato uirtus polleret honore
Cum Græcis, neque in hac despectus parte iaceres.
Vnum hoc maceror & doleo tibi deesse Terenti.
hæc Suetonius Tranquillus. nam duos Terentios poetas
fuisse scribit Metius: quorum alter Fregellanus fuerit
Terentius Libo, alter libertinus Terentius Afer patria,
de quo nunc loquimur. Scipionis fabulas edidisse Teren-
tium, Valgius in Actæone ait,
Hæ quæ uocantur fabulæ, cuius sunt?
Non has, qui iura populis recensentibus dabat
Honore summo affectus, fecit fabulas?
Duæ ab Apollodoro trāslatæ esse dicuntur comico, Phor-
mio, & Hecyra; quatuor reliquæ à Menandro: ex
quibus magno successu, & pretio stetit Eunuchus; He-
cyra sæpe exclusa, uix acta est.

Nitium tragœdiæ et comœdiæ à rebus diuinis
I est incohatur: quibus pro fructibus uota soluen-
tes, operabantur antiqui. nam incensis iam
altaribus, & admoto hirco, id genus carminis, quod sa-
cer chorus reddebat Libero patri, tragœdia dicebatur:
uel à πὸ τῆς ἠράγης, hoc est ab hirco, hoste uinearum, et à
cantilena: (eius ipsius rei apud Virgiliū plena fit men-
tio) uel quòd hirco donabatur eius carminis poeta: uel
quòd uter eius musti plenus solenne præmium cantori-
bus fuerat: uel quòd ora sua fæcibus perlinebant sceni-
ci ante usum personarum ab Aeschylō repertum: fæces
enim dicuntur græce ἠύγες. & his quidē causis tra-
gœdiæ nomen est inuentū. At uero, nondū coactis in ur-
bem Atheniensibus, cū Apollini Nomio, id est, pastorum
uicinarumq;

uicinarumq; praesidi deo, constructis aris, in honorem di-
uinae rei, circum Atticae uicos, uillas, pagos, & compita
festum carmen solenniter cantarent: orta est comoedia,
ἀπο τῆς κωμῶσεως καὶ ἀδείν; quod est, comessatum ire
cantantes. quod à poetis solenni die, uel amatorie lasci-
uiantibus choris comicis non absurdum est. itaque ut re-
rum, ita etiã temporum ipsorum coepto ordine tragoedia
primo prolata esse cognoscitur. nã ut ab incultis et feris
moribus paulatim peruentũ est ad mansuetudinem, ur-
besq; sunt conditæ, & uita mitior atque ociosior proces-
sit: ita res tragicae longe ante comicas inuentæ. quãuis
autem retro prisca uoluentibus reperiatur Thespis tra-
goediae primus inuentor; & comoediae ueteris pater Eu-
polis, cũ Cratino, Aristophaneq; esse dicatur: Homerus
tamen, qui fere omnis poeticae largissimus fons est, etiã
his carminibus exempla praebuit, & uelut quadã suo-
rum operum lege praescripsit: qui Iliadem instar tragoe-
diae, Odysseam ad imaginem comoediae fecisse monstra-
tur: nam post illius tale, tantumq; documentum, ab in-
geniosissimis imitatoribus & digesta in ordinem, & di-
uisa sunt ea, quæ etiam tum temere scribebantur adhuc
impolita, atque in ipsis rudimentis haudquaquam, ut
postea facta sunt, decora, atque leuia. at nos ea, quæ
proprie de tragoedia dicenda sunt, titulo propositi ope-
ris instantes, in alia tempora differamus, & de his fa-
bulis iam loquamur, quas Terentius imitatus est.
Postquam demonstrandæ originis causa de utriusque
generis initio diximus; quod necesse est, iam dicemus.
Comoedia fere uetus, ut ipsa quoque olim tragoedia,
simplex.

simplex carmen, quemadmodum iam diximus, fuit: quod chorus circa aras fumantes, nunc spatiatus, nunc reuoluens gyros, cum tibicine concinebat. sed primo una persona substituta est cantoribus: quæ respondens alternis choro, locupletauit, uariavitq; rem musicam: tum altera, tum tertia: & ad postremum crescente numero, per auctores diuersos personæ, pallæ, cothurni, socci, et ceteri ornatus, atque insignia scenicorū reperta, & ad hoc unicuique suus habitus: & ad ultimum, qui primarum partium, qui secundarum, et tertiarum, qui quartarum, atque quintarum actores essent, distributa & diuisa quinquepartito tota est fabula. quæ tamen in ipsis ortus sui uelut quibusdam incunabulis, & uix dum incipiens, κομωδία dicta est ἀρχαία; iccirco quia nobis parum cognitis initijs nata est; aut quia inest in ea uelut historica fides ueræ narrationis, & denominatio omnium, de quibus libere describeretur. etenim per priscos poetas, non, ut nunc, penitus ficta argumenta, sed res gestæ à ciuibus, palam cum eorum sæpe, qui gesserant, nomine decantabantur. ideo ipsa suo tempore moribus multum profuit ciuitatis; cum unusquisque caueret culpa, ne spectaculo ceteris esset, & domestico probro. sed cum poætæ abuti licentius stylo, & passim ledere ex libidine cœpissent plures bonos; ne quisquam in alterum carmen infame proponeret, lege lata, siluere. & hinc deinde aliud genus fabulæ, id est satyra, sumpsit exordium: quæ à satyris, quos illotos semper ac petulantes deos scimus esse, uocitata est. etsi aliunde nomen traxisse prauè putant alij. hæc, quæ satyra

tyra

tyra dicitur, eiusmodi fuit, ut in ea, quamuis duro &
ueluti agresti modo, de uitijs ciuium, tamen sine ullo
proprii nominis titulo carmen esset. quod item genus co-
moediae multis obfuit poetis; cum in suspicionem potenti-
bus ciuibus uenissent, illorum facta descripsisse in peius,
ac deformasse genus stylo carminis. quod primo Lucil-
lius nouo conscripsit modo, ut poesim inde faceret, id
est, unius carminis plures libros. hoc igitur, quo supra
diximus, modo coacti omittere satyrã, aliud genus cara-
minis, τὴν νέαν κωμῳδίαν, hoc est, nouam comoediam,
reperere poetae; quæ argumento communi magis, &
generaliter ad omnes homines, qui mediocribus fortu-
nis agunt, pertineret, et minus amaritudinis spectato-
ribus, & eadem opera multum delectationis afferret,
concinna argumento, consuetudine congrua, utilis sen-
tentijs, grata salibus, apta metro. ut igitur superiores
illæ suis quæque celebrantur auctoribus, ita hæc νέα
κωμῳδία cum multorum ante, ac postea, tum præcipue
Menandri Terentijq; est. de qua cum multa dicenda
sint; sat erit tamen, uelut admonendi lectoris causa,
quod de arte comica ueterum chartis continetur, expo-
nere. Comoedia uetus ut ab initio chorus fuit, paula-
timq; personarum numero in quinque actus processit;
ita paulatim, uelut attrito atque extenuato choro, ad
nouam comoediam sic peruenit, ut in ea non modo non
inducatur chorus, sed ne locus quidem ullus iam relin-
quatur choro. nam postquam ocioso tempore fastidio-
sior spectator effectus, tunc cum ad cantores ab actoris-
bus fabula transibat, consurgere, & abire cœpisset;
admonuit

Luallius

admonuit poetas primo quidem choros prætermittere,
locum eius relinquentes; ut Menander fecit, hac de caus-
sa, non, ut alij existimant, alia. postremo ne locum qui-
dem reliquerunt: quod Latini fecerunt comici: unde a-
pud illos dirimere actus quinquepartitos difficile est.
tum etiam Græci prologos non habent more nostrorum,
quos Latini habent. deinde θεὸς ἀπὸ μηχανῆς, id est
deos argumentis narrandis machinatos, ceteri Latini
instar Græcorum habent, Terentius non habet. ad hoc
ὑποκριτὰ πρόσωπα, id est, personas extra argumen-
tum accersitas, non facile ceteri habent: quibus Teren-
tius sæpe utitur, ut per harum inductiones facile pateat
argumentum. Veteres etsi ipsi quoque in metris negli-
gentius egerunt iambici uersus duntaxat in secundo &
quarto loco, tamen à Terentio uincuntur resolutione
huius metri, quantum potest comminuti ad imaginem
prorsæ orationis. tum personarum leges circa habitum,
ætatem, officium, partes agendi, nemo diligentius Te-
rentio custodiuit. quin etiam solus ausus est in fictis ar-
gumentis, cum fidem ueritatis assequeretur, etiam con-
tra præscripta comica meretrices interdum non malas
introducere; quibus tamen, cur bonæ sint, & uoluptas
per ipsum, et causa non desit. hæc cum artificiosissima
Terentius fecerit, tum illud est admirandum, quod &
morem retinuit, ut comœdiam scriberet, & temperauit
affectum, ne in tragœdiã transiliret. quod cum alijs re-
bus minime obtentum & à Plauto, & ab Afranio, &
Accio, & multis fere magnis comicis inuenimus. Illud
quoque inter Terentianas uirtutes mirabile, quod eius
fabulæ

fabulae eo sunt temperamento, ut neque extumescant ad tragicam celsitudinem, neque abijciantur ad histrionicam. adde, quod nihil abstrusum ab eo ponitur, aut quod ab historicis requirendum sit: quod saepius Plautus facit, & eo est obscurior in pluribus locis. adde, quod argumenti ac styli ita attente memor est, ut nusquam non cauerit, aut curauerit ea, quae obesse potuerunt: tum, quod media primis atque postremis ita nexuit, ut nihil additum alteri, sed aptum ex se totum, & uno corpore uideatur esse compositum. illud quoque mirabile in eo: primo, quod non ita miscet personas quatuor, ut obscura sit earum distinctio, & item, quod nihil ad populum facit actorem uelut ex tragoedia loqui. quod uitium Plauti frequentissimum est. illud etiam inter cetera eius laude dignum uidetur, quod locupletiora argumenta ex duplicibus negocijs delegerit ad scribendum. nam, excepta Hecyra, in qua scribit Pamphili amorem, ceterae quinque binos adolescentulos habent. Illud uero tenendum est, post *ῥῆμα κωμῳδίας*, Latinos multa fabularum genera protulisse, ut Togatas à scenicis, atque argumētis latinis; Praetextatas ab dignitate personarum, & latina historia; Attellanas à ciuitate Campaniae, ubi actitatae sunt plurimae; Rhyntonicas ab actoris nomine; Tabernarias ab humilitate argumenti, & styli; Mimos ab diuturna imitatione uilium rerum, & leuium personarum. Inter tragoediam autem, et comoediam cum multa, tum in primis hoc distat, quod in comoedia mediocris fortunae hominū par

ui impetus, periculaq; , lætiq; sunt exitus actionū: at
in tragœdia omnia cōtraria, ingentes personæ, magni
timores, exitus funesti habentur. & illic turbulenta
prima, tranquilla ultima, in tragœdia contrario or-
dine res aguntur: tum quòd in tragœdia fugienda
uita, in comœdia capessenda exprimitur: postremo
quòd omnis comœdia de fictis est argumentis, tragœ-
dia sæpe de historica fide petitur. Latinae fabulæ
primo à Liviō Andronico scriptæ * sunt ad cunctas
res, etiam cum recentius idem poeta & actor fabula-
rum suarum fuisset. Comœdiæ autem aut motorie
sunt, aut statariæ, aut mixtæ. motorie, turbulenti-
tæ: statariæ, quietiores: mixtæ, ex utroque actu con-
sistentes. Comœdia per quatuor partes diuiditur, pro-
logum, protasin, epitasin, catastrophem. Prologus
est uelut præfatio quædam fabulæ, in quo solo licet
præter argumentum aliquid ad populum uel ex poe-
tæ, uel ex ipsius fabulæ, uel ex actoris commodo lo-
qui. Protasis primus est actus, initiumq; drama-
tis. Epitasis, incrementum, processusq; turbarum,
ac totius, ut ita dixerim, nodus erroris. Catastro-
phe, conuersio rerum est ad iucundos exitus, patefa-
cta cunctis cognitione gestorum. Comœdia est fabu-
la, diuersa instituta continens affectuum civilium, ac
priuatarum rerum: qua discitur, quid sit in uita uti-
le, quid contra euitandum. hanc Græci sic definire:
κωμῳδία ἐστὶν ἰδιωτικῶν, καὶ πολιτικῶν πραγμά-
των ἀκίνδυνος περιόχη. Comœdiam esse Cicero ait,
imitationem uitæ, speculum consuetudinis, imagi-
nem

nem ueritatis. Comoediae autem à more antiquo dictae,
quia in uicis huiusmodi carmina initio agebantur
apud Græcos, ut in Italia compitalicijs ludicris ad-
mixto pronunciationis modulo: quo, dum actus com-
mutantur, populus detinebatur: aut ἀπὸ τῶν κώ-
μων, hoc est, ab actu uitæ hominum, qui in uicis ha-
bitabant ob mediocritatem fortunarum, non in au-
lis regijs, ut sunt personæ tragicae. Comoedia uero,
quia poema sub imitatione uitæ atque similitudine
compositum est, in gestu & pronunciatione consistit.
Comoediam apud Græcos dubium est quis inuenerit
primus: apud Latinos, certum est, & comoediam to-
gatam, & tragoediam primo Linium Andronicum
reperisse: * qui ait, comoediam esse quotidianæ ui-
tæ speculum: nec iniuria. nam ut intenti speculo, ue-
ritatis lineamenta facile per imagines colligimus; ita
lectione comoediæ imitationem uitæ, consuetudinisq;
non ægerrime animaduertimus. huius autem origi-
nis ratio ab exteris ciuitatibus, moribusq; prouenit.
Athenienses nanque Atticam custodientes elegantiam,
cum uellent male uiuentes notare, in uicos & com-
pita ex omnibus locis læti, alacresq; ueniebant, ibiq;
cum nominibus singulorum uitam publicabant, un-
de nomen compositum ut comoedia uocaretur. hæc au-
tem carmina primitus in pratis mollibus agebantur:
nec deerant præmia, quibus ad scribendum docto-
rum prouocarentur ingenia. sed & actoribus mu-
nera offerebantur, quo libentius incundo uocis flexu
ad dulcedinem comendationis uterentur. caper nan-

*Linium Andronicum
primitus comoediã re-
perisse dicitur.*

que pro dono his dabatur, quia uitibus noxium animal habebatur, à quo etiam tragœdiæ nomen exortum est. Non nulli autem ex amurca, olei fœce, quæ est humor aquatilis, tragœdiam dici, uocariq; maluerunt. qui ludi cum per artifices in honorem Liberi patris agerentur, etiam ipsi comœdiarum, tragœdiarumq; scriptores huius dei uelut præsens numen colere uenerariq; coeperunt. cuius rei probabilis ratio extitit. ita enim carmina incohata præferebantur, ut per ea laudes eius, & facta gloriosa celebrari, proferriq; constaret. tum paulatim fama huius artis increbuit. Thespis autem primus hæc scripta in omnium notitiam protulit. postea Aeschylus secutus exemplum publicauit. de quibus ita Horatius in arte poetica loquitur.

Ignotum tragicæ genus inuenisse camœnæ
Dicitur, & plaustris uexisse poemata Thespis,
Quæ canerent, agerentq; peruncti fœcibus ora.
Post hunc personæ, pallæq; repertor honestæ
Aeschylus & modicis instrauit pulpita tignis,
Et docuit magnumq; loqui, nitiq; cothurno.
Successit uetus his comœdia, non sine multa
Laude: sed in uitium libertas excidit, & uim
Dignam lege regi. lex est accepta, chorusq;
Turpiter obticuit, sublato iure nocendi.
Nil intentatum nostri liquere poetæ:
Nec minimum meruere decus, uestigia græca
Ausu deserere, & celebrare domestica facta,
Vel qui prætextas, uel qui docuere togatas.

Fabula

Fabula generale nomen est. eius duæ primæ partes
sunt, tragoedia, & comoedia. si latina argumenta-
tio sit, prætextata dicitur. Comoedia autem multas
species habet. aut enim Palliata est, aut Togata, aut
Tabernaria, aut Attellana, aut Mimus, aut Rhyn-
tonica, aut Planipedia. Planipedia autem dicta ob
humilitatem argumenti eius, ac uilitatem actorum:
qui non cothurno, aut socco utuntur in scena, aut
pulpito, sed plano pede: uel ideo, quòd non ea nego-
cia continet, quæ personarum in turribus aut in cœ-
naculis habitantium sunt, sed in plano & humili lo-
co. Personati primi egisse dicuntur comoediam Cin-
cius, & Faliscus: tragoediam Minutius, & Protho-
nius. Omnium autem comoediarum scripta ex qua-
tuor rebus omnino sumuntur, nomine, loco, factò,
euentu: nomine, ut Phormio, Hecyra, Curculio,
Epidicus: loco, ut Andria, Leucadia, Brundusina:
factò, ut Eunuchus, Asinaria, Captiui: euentu, ut
Commorientes, Crimen, Heautontimorumenos. Co-
moediarum formæ sunt tres: Palliatæ, græcum hâ-
bitum referentes; quas nonnulli tabernarias uocant:
Togatæ, iuxta formam personarum habitum toga-
rum desiderantes: Attellanæ, salibus & iocis compo-
sitæ; quæ in se non habent nisi uenustam elegantiam.
Comoedia autem diuiditur in quatuor partes, Prolo-
gum, Protasin, Epitasin, Catastrophem. Prologus est
prima dictio à Græcis dicta πρόλογος, id est antece-
dens ueram fabulæ compositionem elocutio. eius spe-
cies quatuor sunt, συσαπικὸς, commendaticius; quo

fabula uel poeta commendatur: ἀναφορικὸς, relati-
uius; quo aut aduersario maledicta, aut gratiae po-
pulo referuntur: ὑποθετικὸς, argumentatiuus, fa-
bulæ argumentum exponens: μικτὸς, mixtus, omnia
hæc in se continens. Inter prologum, & prologium
quidam hoc interesse uoluerunt: quia prologus est ubi
poeta excusatur, aut fabula commendatur: prolo-
gium autem est, cum tantum de argumento dicitur.
Protasis est primus actus fabulæ, quo pars argumen-
ti explicatur, pars reticetur ad populi expectatio-
nem tenendam. Epitasis inuolutio argumenti, cuius
elegancia connectitur. Catastrophe explicatio fabu-
læ, per quam euentus eius approbatur. In plerisque
fabulis ipsarum nomina priora ponebantur, quàm
poetarum: in non nullis poetarum, quàm fabula-
rum. cuius moris diuersitatem antiquitas probat.
nam cum primum aliqui fabulas ederent, ipsarum
nomina pronunciabantur ante, quàm poetæ pronun-
ciarentur, ne aliqua inuidia à scribendo deterreri pos-
sent. cum autem per editionem multarum poetæ iam
esset auctoritas acquisita; rursus priora poetarum no-
mina proferebantur, ut per ipsorum uocabula fabu-
lis attentio acquireretur. Actus diuersis ludis mani-
festum est inscribi. nam ludorum quatuor sunt spe-
cies, quos curules ædiles munere publico curant: Me-
galenses, magnis dijs consecrati, quos Græci μεγάλ-
λους σιούς appellant: Funebres, ad retinendum popu-
lum instituti, dum pompa funeri decreta in honorem
patricij uiri plene instruitur: Plebeij, qui pro salute
plebis

plebis eduntur: Apollinares, Apollini consecrati. In
scena duæ aræ poni solebant, dextera Liberi, sini-
stra eius dei, cui ludi fiebant. unde Terentius in An-
dria ait,

Ex ara hinc sume uerbenas. * multa desunt.
hinc Ulysssem palliatum semper inducunt: siue quòd
aliquando insaniam simulauit, quo tempore tectum
se esse uoluit, ne agnitus cogeretur in bella prodire:
seu ob singularem sapientiam, qua tectus, munitusq;
plurimum socijs profuit. huius enim uirtutis erat,
animi semper decipientis ingenium. non nulli ithacæ
incolas, sicut Locros, palliatos fuisse commemorant.
Achillis, & Neoptolemi personæ diademata habent,
quamuis regalia sceptrâ nunquam tenuerint. cuius
argumenti probatio talis inducitur, quòd nunquam
cum reliqua Græciæ iuuentute ad gerenda cum Troia
nis bella sacramenta coniurationis inierunt, nec un-
quam sub Agamemnonis imperio fuerunt. Comici
senibus candidus uestitus inducitur, quòd is antiquissi-
mus fuisse memoratur. adolescentibus discolor attri-
buitur. serui comici amictu exiguo conteguntur, pau-
pertatis antiquæ gratia, uel quo expeditiores agant.
parasiti cum intortis pallijs eueniunt. læto uestitus
candidus, ærumnoso obsoletus, purpureus diuiti, pau-
peri phœniceus datur, militi chlamys purpurea, puel-
læ habitus peregrinus inducitur. leno pallio uarij co-
loris utitur. meretrici ob auaritiâ luteum datur.
Syrmata dicta sunt ab eo, quòd trahuntur: quæ res
ab scenica luxuria instituta est. eadem in luctuosiss

1122A

b 4 personæ

personis incuriam sui per negligentiam significant.
Aulæa quoque in scena in terra sternuntur, quòd pi-
ctus ornatus erat, ex Attalica regia Romam usque per-
latus: pro quibus siparia ætas posterior accepit. est au-
tem minutum uelum, quod populo obsistit, dum fabu-
larum actus commutantur. Diuerbia histriones pro-
nunciabant. cantica uero temperabantur modis, non
à poeta, sed à perito artis musicæ factis. neque enim
omnia iisdem modis in uno cantico agebantur, sed sæ-
pe mutatis, ut significant qui tres numeros in comoe-
dijs ponunt: qui tres continent mutatos modos canti-
ci illius. qui huiusmodi modos faciebant, nomen in
principio fabulæ & scriptoris, & actoris superpo-
nebant. huiusmodi adeo carmina ad tibias fiebant;
ut his auditis, multi ex populo ante dicerent, quam fa-
bulam acturi scenici essent, quàm omnino spectatori-
bus ipsis antecedens titulus pronunciaretur. Ageban-
tur autem tibijs paribus, aut imparibus; & dextris,
aut sinistris. dextræ autem tibiæ sua grauitate seriam
comoediæ dictionem prænunciabant: sinistrae
& Serranæ acuminis leuitate iocum in
comoedia ostendebant. ubi autem
dextra & sinistra acta fa-
bula inscribatur:
mixtim ioci
&
grauitates denuncia-
bantur.

AELII DONATI IN

ANDRIAM TERENTII

PRAEFATIO.

C OMOEDIA Andria, cum palliata
sit, de loco nomen accepit, & à Menan-
dro prius, et nunc ab ipso Terentio: qui
cum de Chryside loqueretur, sic ait:

Hei uereor, ne quid Andria adportet mali.

& hoc commune uocabulum est & in græca, & in
latina lingua. hæc maiori ex parte motoria est, conti-
netq; actus amatorum adolescentium, & patrum pio-
rum. callidi serui, astutæ ancillæ, seueri senes, ado-
lescentuli liberales. in hac primæ partes senis Simonis
sunt, secundæ Dauis, tertiæ Chremetis, & deinceps
reliquorum. prologus in hac acer inducitur, & in
aduersarios non mediocriter exasperatur; sed tamen
id subtiliter, ut omnia laceffitus facere uideatur, ac
dicere. hic protasis subtilis, epitasis tumultuosa, ca-
tastrophe pene tragica: & tamen repente ex his tur-
bis in tranquillum peruenit. Hæc prima acta est, lu-
dis Megalensibus, M. Fuluius & M. Glabrione ædi-
libus curulibus. egerunt L. Atilius Latinus Præ-
nestinus, & L. Ambinius Turpio: modos fecit Flaca-
cus Claudij, tibijs paribus dextris & sinistris. &
est tota græca, edita M. Marcello, & C. Sulpicio
cos. pronunciataq; est Andria Terentij, ob inco-
gnitum adhuc nomen poetæ, & minoris apud po-
pulum auctoritatis, ac meriti. Diuerbijs & can-
ticis